

Zmiany w pojmowaniu roli biblioteki we współczesnym świecie i sposobach informacji znalazły swoje odbicie w poglądach na temat kształcenia bibliotekarzy. Propozycje P. Kaegbeina *Model studiów bibliotekoznawczych* (na przykładzie Uniwersytetu w Kolonii) oraz B. Rugaasa *Wiedza o książce i bibliotece w programach nauczania szkół bibliotekarskich* i F. N. Hogga *Uwagi na temat najważniejszych zadań w kształceniu bibliotekarzy* mówią o konieczności nabycia, obok sprawności typowo bibliotekarskich, znacznie szerszych umiejętności przez przyszłych pracowników bibliotek.

Referaty te zamykają rozważania o współczesnej roli książki i biblioteki. Uzupełnienie publikacji stanowi omówienie przez W. Stankiewicza *Kierunków prac badawczych prowadzonych w Bibliotece Narodowej w Warszawie* oraz omówienie dyskusji, której punkty w głównej mierze wyznaczają problemy zawarte w referatach. Zebrane wystąpienia (niektóre opublikowane skrótkowo), dają dobry przegląd najnowszych tendencji w badaniach roli książki i biblioteki, ukazując jednocześnie nowe, jeszcze nie w pełni wyjaśnione problemy.

Anna Dymmel

Tradycja w historii kultury. Moskwa: „Nauka“ 1978, 259 s.

Jak wskazuje tytuł dzieła, generalnym problemem występującym we wszystkich artykułach jest zagadnienie wpływu przeszłości na kształtowanie kultury. Recenzowana książka wydana pod redakcją W. A. Kampuszina stanowi zbiór 24 artykułów napisanych przez cenionych radzieckich badaczy kultury: filozofów, filologów, językoznawców, literaturoznawców, estetyków oraz historyków. Została wydana z okazji 85 rocznicy urodzin i 60 rocznicy pracy naukowej znakomitego teoretyka kultury, prowadzącego nad nią badania na różnych obszarach dyscyplin naukowych: językoznawstwa, literaturoznawstwa, logiki, filozofii oraz estetyki — Aleksieja F. Łosiewa.

Szczególną uwagę zagadnieniu tradycji w kształtowaniu kultury poświęcają w swoich artykułach: S. S. Awierincew, W. W. Byczkow, Sz. W. Chidaszeli, A. J. Gurewicz, L. M. Batkin, P. P. Gajdenko, N. P. Michalskaja, W. W. Korzinow, A. A. Tacho-Godi. W książce tej rozpatrywane są różnorakie problemy, jakimi się zajmuje teoria kultury.

J. G. Spirkin podkreśla wzajemne powiązanie pomiędzy zastaną przez człowieka społeczną rzeczywistością a jego aktywnością w tworzeniu nowych fenomenów kultury. Autor wywodzi, iż kultura może być tworzona przez człowieka jedynie w takim stopniu, w jakim on uprzednio został przez nią ukształtowany. Im bardziej kultura oddziałuje na człowieka, tym większe jest jego w niej uczestnictwo oraz wpływ na dalszy rozwój.

J. M. Dawydow przypisuje kulturze decydującą rolę w kształtowaniu ludzkiej osobowości. Wywodzi, że kultura jest dla człowieka nie tylko źródłem inspiracji twórczych, ale dostarcza mu kryteriów wartościowania, hamuje popędy i emocje, a także ukazuje kierunki postępowania, zarówno w aspekcie jednostkowym jak i społecznym. Ponadto pozwala człowiekowi rozwiązywać odwieczne występujący konflikt pomiędzy nim, a przyrodą oraz ukazuje prawidłowości rządzące rozwojem spo-

lęcznym prowadząc człowieka na płaszczyzny systemów politycznych, prawnych, filozoficznych, etycznych, estetycznych, naukowych i religijnych.

W. A. Karpuszin wskazuje na przydatność kultury dla celów kształtowania człowieka oraz na uzależnienie tej funkcji kultury od stopnia zawartego w poszczególnych kulturach ładunku humanizmu.

Zagadnienia znaku w kulturze interesują I. M. Nachowa. Czyni on wywody na temat przenikania starożytnego alegoryzmu do Biblii i wpływu tego zjawiska na specyficzną interpretację znaku w religii oraz światopoglądzie chrześcijańskim. Jakby uzupełnieniem pod koniec wątku są wywody Sz. Chidaszelego na temat relacji, jakie się zrodziły pod koniec antyku między neoplatonizmem, a trzema wielkimi systemami religijnymi: judaizmem, chrześcijaństwem i islamem.

Problematykę sprzeciwu jednostek związanych z tradycją kulturalną wobec nowej kultury rozważa S. S. Awierincew. Na przykładzie negatywnego stosunku Juliana Apostaty do chrześcijaństwa, autor ukazuje bezsens sprzeciwu wobec nowej kultury, kiedy dynamika jej rozwoju posiada silne impulsy.

W. W. Korzinow snuje ciekawe rozważania o wpływie klasycznej filozofii niemieckiej, a zwłaszcza estetyki na rosyjską literaturę piękną XIX wieku. Wywodzi, iż literatura ta dzięki recepcji myśli Kanta, Hegla, Schellinga, Goethego i Schillera, stała się przodującą w świecie. Ten sam autor prowadzi wywody na temat wpływu klasycznej filozofii niemieckiej na charakter twórczości artystycznej Bacha oraz Brahmsa. Wypowiada się także o wpływie tej filozofii na charakter sztuki rosyjskiej. Dzięki temu zjawisku sztuka rosyjska zyskała nie występujący nigdzie dotychczas charakter filozoficzny, w przeciwieństwie do sztuki innych krajów posiadających charakter artystyczny.

Wzajemne relacje mogące występować między literaturą i sztuką ukazuje N. P. Michalskaja na przykładzie Anglii z XVIII wieku. Wywodzi, iż na twórczość malarzką Hogartha wpływ wywarli pisarze: Swift, Defoe, Fielding oraz Smollet. Z kolei Thackeray uprawiał twórczość literacką pod wpływem angielskiego malarstwa rodzajowego. To samo przypisuje Dickensowi, czerpiącemu do pisania powieści inspiracje od angielskich karykaturzystów. Na tej podstawie autorka czyni generalizację o możliwości wyjścia odbiorcy dzieła poza przypisywane mu dotychczas konwencje artystyczne. Dzięki nowatorstwu artystycznemu dzieła malarskiego Hogartha, do jakiego on doszedł pod wpływem czytania literatury, obrazów jego nie ogląda się lecz czyta. Czerpanie impulsów przez jedne dyscypliny kultury od innych skłania autorkę do wniosku o możliwości przekształcenia jednego dzieła kulturalnego w inne. Powołując się na rozważania Galsworthy'ego Michalskaja pisze: „Każdy rodzaj sztuki wymyka się z zakreślonych mu granic. Powieść chce być pieśnią, a pieśń powieścią. I jedno i drugie poszukuje inspiracji w malarstwie. Muzyka chce być opowiadaniem, a opowiadanie muzyką. Malarstwo pretenduje do roli filozofii”.

Zagadnieniu relacji różnych rodzajów sztuki poświęcony jest artykuł G. S. Dunajewa pt.: *Plastyka i muzyka w tradycji sztuki*. Autor wywodzi, iż muzyka XX wieku zaczęła przejmować nowe formy od plastyki, co wzbogaciło jej dotychczasowe formy wyrazu. Z kolei w XX-wiecznym malarstwie np. u P. Klee i P. Picassa zaczęły pojawiać się kontrasty, powtórzenia i zmiany harmonii będące na gruncie muzyki.

W książce występują inne różnorakie zagadnienia, np. wpływu matematyki na koncepcję naukowego poznania u Platona, Proklosa i Kanta czynione przez Gajdenkę. O wpływie literatury światowej na postawę pisarską i światopogląd Anny Achmatowej dowiadujemy się z artykułu Lichaczewa, itp.

W wywodach licznych autorów przejawiają się wielokrotnie różnorakie kategorie, np. harmonia i dysharmonia w kulturze, alegoryzm, symbolizm, kosmos, przestrzeń w kulturze, czas w kulturze, dobro, piękno, prawda, moralność, rozum, iluzja, wymysł, fantazja, personifikacja, mitologizacja itp.

Praca zawiera biografię Łosiewa wraz z imponującą bibliografią jego twórczości, dotyczącą jedynie lat 1973—78 i obejmującą aż 90 pozycji. Bibliografia nie obejmuje dorobku z lat poprzednich.

Artykuły zawarte w omawianej książce, ze względu na interesujące wywody, poświęcone różnym zagadnieniom z teorii kultury, a także ze względu na zasłużonego radzieckiego uczonego A. F. Łosiewa, powinny być przetłumaczone na język polski.

Antoni Krawczyk